

Rättspraxis

Jämkning av efterbehandlingsansvar

I juni 2010 belystes frågan om omfattning av verksamhetsutövarens efterbehandlingsansvar i förhållande till framförallt den tid som gått sedan föroreningen ägt rum. I december 2010 kom ytterligare ett avgörande från miljööverdomstolen, i vilket en skälighetsavvägning av verksamhetsutövarens ansvar genomfördes. Den senaste domen bekräftar den praxis som fastställdes i domarna från juni 2010.

Enligt miljöbalken och tidigare praxis kan ansvar för efterbehandling jämkas genom att bl a beakta hur lång tid som förflutit sedan föroreningen skedde och om verksamheten bedrivits i enlighet med gällande bestämmelser och villkor. I tidigare praxis har tidsaspekten haft den största och avgörande betydelsen. Enligt miljööverdomstolens avgöranden i juni 2010 rörande skälighetsavvägning för efterbehandlingsansvar ska (i) ansvaret för skador som skett före 1960 jämkas till noll, (ii) ansvar för föroreningar som hänförs till perioden 1960–1969 vara begränsat och (iii) för skador därefter till nutid ska ingen jämkning ske på grund av tidsaspekten (se MÖD 2010:18, MÖD 2010:24, M 8489-09).

Det senaste målet, M 8489-09 mellan länsstyrelsen i Jönköpings län och Trafikverket, rörde föroreningar som uppkommit genom impregneringsverksamhet som bedrivits

mellan åren 1918 och 2005, d.v.s. under 86 års tid. Miljööverdomstolens domskäl rörande ansvarets omfattning och skälighetsavvägning är relativt kortfattade och i linje med tidigare praxis. Miljööverdomstolen beslutar att ansvaret för föroreningar som orsakats före 1960 ska jämkas till noll. För skador som skett under åren 1960–1969 ska ansvaret vara begränsat men för föroreningar som orsakats efter 1969 får Trafikverket bära hela ansvaret. Sammanfattningsvis innebär det att för 41 år utav 86 år ska inte något ansvar från verksamhetsutövaren utkrävas. För nio år begränsas ansvaret och för resterande 36 år föreligger fullt ansvar. Miljööverdomstolens slutsats blir att Trafikverket ska stå för 50 % av ansvaret för efterbehandlingsåtgärderna. Miljööverdomstolens domskäl är i linje med tidigare praxis. Det kan dock noteras att Trafikverket ansåg att ansvaret skulle begränsas till 25 % bl.a. mot bakgrund av att arsenikföroreningar inte ägt rum efter 1960. Frågan om denna specifika förorening och när den ägt rum diskuteras dock inte specifikt i miljööverdomstolens domskäl.

För att läsa mer om domen i mål M 8489-09 besök [Tillsyns- och föreskriftsrådets hemsida](#) www.toftr.info

I Vingens nyhetsbrev refererar vi till miljööverdomstolens utveckling av praxis rörande efterbehandlingsansvar och verksamhetsutövarbegreppet. En ny förordning om tillsyn enligt miljöbalken har trätt i kraft. Nyhetsbrevet innehåller denna gång ett havstema då mycket händer på denna front med nya myndigheter och ny lagstiftning på gång. Rapportering görs om de nya mark- och miljödomstolarnas tillkommande arbetsuppgifter och vi rapporterar slutligen med en utblick inom EU och införandet av det nya industri-direktivet i svensk lagstiftning.

Trevlig läsning!

Vem är att anse som verksamhetsutövare?

Verksamhetsutövarbegreppet är inte definierat i miljöbalken. Det är dock ett mycket viktigt begrepp eftersom det miljörättsliga ansvaret i de allra flesta fall vilar på verksamhetsutövaren. Ett nyligen avgjort mål har berört frågan. Den avgörande frågan för att avgöra vem som är att betrakta som verksamhetsutövare har i praxis främst varit vem som haft den faktiska och rättsliga möjligheten att vidta en åtgärd mot störningar och olägenheter från verksamheten. Tillämpningssvårigheterna uppkommer främst när flera aktörer ansvarar för olika delar av en verksamhet, t.ex. i entreprenadförhållanden.

Ett tidigt fall där frågan om verksamhetsutövare diskuterades var det s.k. "Alsike-fallet" (Koncessionsnämndens beslut Nr B 14/97). I detta fall var det fråga om att fördela ansvaret för en skada som uppkommit vid en bensinstation. De tre aktörer som var aktuella i diskussionen var (i) Alsike Bensin som hade sålt bensinbolaget OK:s produkter i kommission (ii) OK som levererat bensin och innehaft nyttjanderättsavtal för nedgrävda cisterner vid bensinstationen och (iii) fastighetsägaren. Utredningen visade att föroreningen sannolikt uppkommit vid påfyllning med bensin till cisternerna, vilket utfördes av OK. Dessa förhållanden, i kombination med att bensinen ägdes av OK och att OK även bestämde priser och övriga villkor för försäljning, var tillräckligt

för att Alsike Bensin inte kunde anses ha haft någon rådighet över cisternerna eller deras påfyllning. Det ansågs därför att det var OK som hade den faktiska och rättsliga möjligheten att vidta åtgärder för att förhindra skada.

Principerna i "Alsike-fallet" har bekräftats i ett flertal fall från miljööverdomstolen, där man pekat på att det viktiga är vem som har faktisk och rättslig möjlighet att vidta en åtgärd mot störningar och olägenheter från verksamheten. Dock har man också förtydligat när man anser att en person har sådan faktisk och rättslig möjlighet.

I mål 2005:64 var SITA Sverige AB (nedan "SITA") ansvariga för en återvinningsstation och ålades, på grund av störningar genom nedskräpning och buller, att betala tillsynsavgift såsom verksamhetsutövare. SITA menade att de endast agerat på uppdrag av materialbolagens intresseorganisation Förpackningsinsamlingen med vilka SITA hade ett uppdragsavtal. I domskälen menade Miljööverdomstolen, bland annat genom att hänvisa till Sevesolagen (1999:381) som ger uttryck för att den som är överordnat ansvarig är att betrakta som verksamhetsutövare oavsett vem som faktiskt driver verksamheten, att man vill tillämpa verksamhetsutövarebegreppet så nära uppdragsgivare som möjligt. Dock menade man i detta fallet att (i) SITA iordningställt återvinningsstationen, (ii) SITA ansvarade

för att underhålla återvinningsstationen samt (iii) varit ansvarig att införskaffa nödvändiga tillstånd för verksamheten. Detta sammantaget gjorde att miljööverdomstolen frångick huvudprincipen, och menade att SITA hade den rättsliga och faktiska möjligheten att vidta åtgärder för att förhindra störningar och olägenheter och var att anse som verksamhetsutövare.

I det senaste i raden av rättsfall (december 2010) som behandlat verksamhetsutövarebegreppet, hade ett föreläggande riktats mot bolaget Svenska Hem som låtit uppföra 34 småhus med tillhörande pumpstation. Pumpstationen var anmälningspliktig och Svenska Hem hade anmält denna verksamhet till kommunen. Efter ett tag kom ett föreläggande om försiktighetsmått från den kommunala nämnden men däremellan hade pumpstationen blivit godkänd och entreprenadrättsligt överlämnad till en samfällighetsförening. Svenska Hem återopade därför att de inte hade någon faktisk eller rättslig möjlighet att vidta åtgärder och därmed inte heller var rätt adressat för förelägandet.

Miljööverdomstolen hänvisade även i detta målet till Sevesolagens 2 § och belyste att verksamhetsutövare är den som driver eller innehar en verksamhet samt har rätten att fatta avgörande ekonomiska beslut om dess tekniska drift. I det aktuella fallet framkom dock att

(i) Svenska Hem inte ansvarade för underhåll och drift av pumpstationen eftersom den var överlämnad och (ii) att Svenska Hem inte hade rådigheten eller kontrollen över anläggning. Miljööverdomstolen fann på dessa två grunder att förelägandet var felriktat och att Svenska Hem inte kunde anses som verksamhetsutövare.

Huvudprincipen verkar alltså vara att den som har den faktiska och rättsliga möjligheten att vidta åtgärder är att anse som verksamhetsutövare. Dock spelar specifika omständigheter en viktig roll. En viktig faktor, som i senaste rättsfallet, torde vara att man ska ha rådighet eller kontroll över en verksamhet för att anses såsom verksamhetsutövare. Avgörande faktorer för att peka ut vem som är att anse som verksamhetsutövare har i praxis till exempel varit om man har haft ansvar att inhämta tillstånd eller om man ansvarat för iordningställande, underhåll och drift.

För att läsa mer om domen i mål M 10334-09 besök Tillsyns- och föreskriftsrådets hemsida www.tofr.info

Johan Cederblad och Clara Lindgren
johan.cederblad@vinge.se,
clara.lindgren@vinge.se

Ny förordning om fördelningen av miljötillsynen

Den 1 mars 2011 trädde en ny förordning om miljötillsyn i kraft. Den nya förordningen ska, enligt regeringen, innebära en mer ändamålsenlig och effektiv organisation för kemikalietillsyn.

En viktig förändring är att centrala tillsynsfrågor för kemikalier samlas än mer än tidigare hos kemikalieinspektionen. Bland annat ska kemikalieinspektionen ta över ansvaret rörande tillsynen över ozonnedbrytande ämnen från Naturvårdsverket och inspektion av klassificering och märkning av produkter med brandfarliga och explosiva egenskaper från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

En annan viktig förändring är att kemikalietillsynen i förhållande till miljöfarliga verksamheter blir tydligare och alltid ska knytas till den tillsynsmyndighet som utövar tillsynen över den miljöfarliga verksamheten. Det betyder att länsstyrelsen ansvarar för kemikalietillsynen vid de miljöfarliga objekt där de utövar tillsyn och att kommun ansvarar för kemikalietillsyn där de utövar tillsyn över miljöfarlig verksamhet.

Två andra ändringar som inte är direkt kopplade till kemikalier är (i) att en myndighet som överläter tillsyn till annan (t.ex. länsstyrelser delegerar tillsyn till kommun rörande miljöfarliga verksamheter) ska utvärdera den över-

läta tillsynen och vid behov återkalla tillsyn och (ii) om flera myndigheter ansvarar för tillsynen över ett objekt kan de överenskomma om hur ansvaret ska fördelas. Det sistnämnda kan t.ex. bli aktuellt när en verksamhet ligger i flera län eller flera kommuner.

Läs den nya förordningen – <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20110013.htm>

Johan Cederblad
johan.cederblad@vinge.se

Tema hav

Ny Havs- och vattenmyndighet

Den 1 juli 2011 startar den nya Havs- och vattenmyndigheten, HaV, sin verksamhet och tar då över vissa havs- och vattenrelaterade uppgifter från Naturvårdsverket och Fiskeriverket. HaV får därmed ett samlat ansvar för frågor som rör hav och vatten såsom miljöövervakning, tillsyn och kontroll. Myndigheten tar över den nationella förvaltningen av havs- och sötvattensmiljöer och ska ha ett övergripande ansvar för arbetet med att nå de miljökvalitetsmål som rör havs- och vattenmiljön. Den ska även ha ett samlat ansvar för fysisk havsplanering. HaV kommer att lyda under Miljödepartementet och vara lokaliserad till Göteborg.

Fiskeriverket upphör

Den 30 juni i år upphör Fiskeriverket. De uppgifter som myndigheten har haft och som rör främjandet av yrkesfisket kommer istället att handhas av Jordbruksverket och vissa delar tas över av den nya Havs- och vattenmyndigheten. Jordbruksverket kommer således fortsättningsvis ansvara för arbetet med EU-stöd till fiskerinäringen och vattenbruket, utvecklingen av yrkesfisket samt frågor som rör fritidsfiske. Jordbruksverket kommer fortsättningsvis att ansvara för den officiella statistiken.

Fiskeriverkets forsknings- och undersökningsverksamhet är föremål för en särskild utredning och det finns ett förslag att forskning och anknytande datainsamlingsverksamhet flyttas till en extern organisation, förslagsvis Sveriges Lantbruksuniversitet. Regeringen väntas fatta beslut i frågan inom kort.

Ny havsmiljöförordning

Den 28 december 2010 trädde en ny havsmiljöförordning i kraft som gäller förvaltningen av kvaliteten på havsmiljön. Nordsjön (inklusive Kattegatt) och Östersjön avgränsas som två förvaltningsområden och inledande bedömningar av miljötillståndet i dessa områden ska vara slutförda senast den 15 juli 2012. Med stöd av de inledande bedömningarna ska också fastställas vad som är god miljöstatus i Nordsjön och Östersjön och beslutas om de

miljökvalitetsnormer som behövs för att upprätthålla eller nå den goda miljöstatusen.

Ett övervakningsprogram för löpande övervakning av miljötillståndet ska fastställas och tas i bruk senast den 15 juli 2014. Åtgärdsprogram, som riktar sig till myndigheter och kommuner, ska ha fastställts senast 2015 och börja tillämpas 2016. Förvaltningsåtgärderna ska vara samordnade med andra medlemsstater kring Nordsjön och Östersjön.

En uppdatering av de olika förvaltningsåtgärderna ska ske vart sjätte år.

Bakgrunden till förordningen är EU:s marina direktiv med syftet att uppnå god miljöstatus i den marina miljön senast 2020.

Fysisk planering av havet

Anspråken på att använda haven ökar och likaså behovet av att skydda den marina miljön. Med ökande anspråk och skyddsbehov ökar konflikter mellan konkurrerande intressen. Förslaget om fysisk planering ger grunden för hur havets nyttigheter och utrymme ska fördelas. Tanken är att havsplanerna ska förebygga intressekonflikter och syfta till en effektiv användning av haven så att belastningen på resurser och behovet av utrymme blir så litet som möjligt. En ny lag, havsplaneringslagen, föreslås träda i kraft den 1 januari 2012. Planerna kommer bli att få betydelse vid tillståndsprövningar av verksamheter i vatten.

Havsplaner ska enligt förslaget tas fram för tre områden; Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Planen ska bestå av kartor och ställningstaganden om hur havet ska nyttjas, skyddas och förvaltas, liksom om vilka samhällsintressen som ska beaktas. Planerna, som främst riktar sig till kommuner och myndigheter, får betydelse och ska tillämpas i samband med beslut om tillstånd för olika verksamheter och beslut om åtgärder för att skydda havet och havsmiljön.

Planerna kommer att innehålla såväl vägledande som styrande och bindande delar. De blir vägledande beslutsunderlag vid en tillståndsprövning. Planernas ställningstagande vilka riksintressen som gäller inom olika områden ska styra tillståndsprövningen. Tillstånd får heller inte ges i strid mot de bindande bestämmelser som också ska kunna finnas i planerna. Vissa verksamheter ska kunna uteslutas eller villkoras i planen. Om det bedöms nödvändigt kan till och med alla tillståndspliktiga verksamheter förbjudas inom ett område.

En havsplan ska få ändras genom fördjupade planer för vissa områden eller genom tematiska tillägg exempelvis om det uppstår nya intressen. Havs- och vattenmyndigheten får besluta om de ändringar i havsplanerna som behövs. Om en ändring innebär nya avvägningar mellan allmänna intressen eller om ändringen av principiell betydelse ska regeringen besluta om den.

Planprocessen, som liknar den i plan- och bygglagen, kommer baserat på erfarenheter från Tyskland och Norge att ta runt fyra år. Utredningen räknar vidare med att det kan behövas helt nya planer efter 12–20 år.

Havsplanen kommer även att omfatta svensk ekonomisk zon genom att allmänna intressen som ska beaktas i området pekas ut. Beslut om tillstånd för verksamheter i den ekonomiska zonen och kontinentalsockeln får inte strida mot bestämmelser i havsplanen. Den nya Havs- och vattenmyndigheten föreslås handlägga och besluta om tillstånd i ärenden enligt lagen om Sveriges ekonomiska zon. Beträffande lagen om kontinentalsockeln hänvisas till SGU. Sverige bör även inrätta en angränsande zon inom den ekonomiska zonen (24 nautiska mil från baslinjen) med syftet att skydda kulturarvet även i området utanför territorialgränsen. All planering och alla beslut ska dock fortfarande hållas inom de folk- och havsrättsliga ramarna och inte medföra några inskränkningar i de rättigheter som följer av folkrätten och havsrätten.

Maria Paijkull
maria.paijkull@vinge.se

Nytt namn och nya uppgifter för miljödomstolarna

De fem miljödomstolarna som har funnits sedan miljöbalken trädde i kraft 1 januari 1999 byter namn från och med den 2 maj 2011 till domstolarna namn till mark- och miljödomstolarna och får samtidigt utökade uppgifter.

De nya domstolarna upprättas samma dag som den nya plan- och bygglagen träder i kraft. Sammanfallande är att de nya mark- och miljödomstolarna också ska handlägga mål och ärenden enligt plan- och bygglagen, vilket miljödomstolarna inte har gjort.

Plan- och bygglovsfrågor kommer således som huvudregel att överklagas till mark- och miljödomstolarna efter att ärendena avgjorts av länsstyrelsen. Dessutom ska mark- och miljödomstolarna handlägga mål och ärenden enligt fastighetsbildningslagen. Mark- och miljödomstolarna kommer att finnas på samma platser som miljödomstolarna finns idag, d.v.s. i Växjö, Vänersborg, Nacka, Östersund och Umeå. I samband med att miljödomstolarna byter namn kommer även miljööverdomstolen att byta namn till mark- och miljööverdomstolen.

Läs mer i lag om mark- och miljödomstol
<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20100921.htm>

Johan Cederblad
johan.cederblad@vinge.se

Nytt från EU

Direktiv om utsläpp från industrier

I vårt förra nyhetsbrev informerade vi om det nya industriemissionsdirektivet (IED), 2010/75/EU. Detta trädde i kraft den 6 januari i år. IED innebär skärpningar bland annat för tillämpningen av bästa tillgängliga teknik (BAT) och i minimikraven på utsläpp för stora förbränningsanläggningar.

Direktivet ska vara infört i svensk lagstiftning i januari 2013 och då börja tillämpas för nya anläggningar. Ett år senare ska det också tillämpas för befintliga anläggningar. De skärpta

minimikraven för förbränningsanläggningar ska tillämpas med början år 2016.

Regeringen har tillsatt en särskild utredare, Ulla Bergendal, som ska lämna förslag till hur delar av IED ska genomföras i svensk lagstiftning.

Ulla Bergendal ska dessutom analysera systemet för omprövning av miljöfarliga verksamheter och lämna förslag som behövs för att skapa ett system som möjliggör förnyade bedömningar och vid behov omprövningar

med den frekvens som direktivet kräver.

Hon ska även undersöka och föreslå hur frivilliga tillstånd, enligt miljöbalken, lämpligen regleras samt om tillstånd ska kunna tidsbegränsas.

Utredningen ska presenteras senast den 31 december 2011.

Maria Paijkull
maria.paijkull@vinge.se

Vinge är en av Nordens största advokatbyråer med omkring 500 anställda, varav ca 350 jurister. Verksamheten är inriktad på affärsjuridik och uppdragen är till stor del internationella. Vinge ingår i Lex Mundi, ett globalt nätverk för oberoende advokatbyråer

WWW.VINGE.SE

Kontaktpersoner:

STOCKHOLM
thomas.sjoberg@vinge.se
johan.cederblad@vinge.se

GÖTEBORG
daniel.ericsson@vinge.se
maria.paijkull@vinge.se

MALMÖ/HELSINGBORG
ingela.malmborg@vinge.se
mathias.lindquist@vinge.se

Kontor:

STOCKHOLM	GÖTEBORG	MALMÖ	HELSINGBORG	BRYSSEL	HONG KONG	SHANGHAI
46 (0) 8 614 30 00	46 (0) 31 722 35 00	46 (0) 40 664 55 00	46 (0) 42 24 80 80	32 (2) 501 07 00	852 25 23 61 49	86 21 5382 0196

Innehållet i detta nyhetsbrev är endast av allmän karaktär. Innehållet gör inte anspråk på att vara fullständigt och ska inte betraktas såsom juridisk rådgivning i enskilt ärende. Vid specifika juridiska frågor går det bra att kontakta någon av ovannämnda kontaktpersoner.